

ALAIN-G. GAGNON, QUEBECTAR POLITOLOGOA

«Identitateari buruzko eztabaidak Quebec nazioaren zatiketa ekarri du»

Quebeceko Unibertsitateko zientzia politikoetako irakaslea elkarrizketatu dugu Montrealen. Quebeceko ikuspegi federalistan eskola egin duela esan liteke, 2006an argitaratu zuen *Le fédéralisme canadien contemporain* liburuarekin.

TESTUA ETA ARGAZKIA:

| JENOFA BERHOKOIRIGOIN |

1980an ukan zenuten Quebecen burujabetzari buruzko lehen erreferenduma. Soilik hogei urte lehenago zen burujabetzaren aldeko mugimendua hazi eta egituratu.

Burujabetza gosea azaltzeko bi arrazoi daude. Batetik, frantses hizkuntza zikindua zelako. Bestetik, lan munduari doakionez, frankofonoek ez zituztelako anglofonoen postu berak eskuratzen ahal. Hori 60ko hamarkada arte. Poliki poliki, frankofonoek erabakiko zuten proiektu politiko bat martxan jar-tzea.

60ko hamarkada bukaeratik aitzina frankofonoen egoera hobetuko da.

Quebeceko frankofonoek luzaz balio gutxiko betekizunak izan bazituzten, bat-batean, Iraultza Lasaia- ren eraginez, lan merkatuan eta sektore publikoan kausitu ziren, ez ziren baitezpada elite anglofonoa- ren menpeko, eta hizkuntza propioan adierazten ziren. Horri esker zen mugimendu independentista justifi- katua izan. Kasu, ez zen tirabirarik gabe egin, Quebeceko eta Kanada- ko anglofonoekin tentsio azkarrak zituzten. Bestalde, kanadar gober- nuak Quebeceko hautsi-mautsi bat osatzea zuen xede, baina saiaker- ra gehienek porrot egin zuten.

Hautsi-mautsiekin independentzia gosea ahultzea zukeen helburu Kanada- dak.

Hori alde batetik, baina oroitu behar da ere Kanadako Gobernuak Erresuma Batuko Konstituzioa aberriratu zuela 1982an. Konstitu- zioaren baitan zegoen eskubide eta askatasunen kartak Quebecek zuena estaltzen zuen. Gainera, Erresuma Batuko Konstituzioa aberriraturaz, Quebecek zuen beto eskubide konstituzionala ezeztatu- rik zela jakinarazi zuten. Ordura arte, aldaketa konstituzionalak oztopatzeko eskubidea genuen, baldin eta aldaketa horiek ondorio negatiboak baldin bazituzten Que- becen iraupen kultural, politiko ala

sozialarentzako. Aberriratzeaz geroztik, oztopatzea baldintzapean egin daiteke bakarrik, hots, hamar probintzietarik zazpi ados baldin badira, eta biztanleriaren %50 osa- tzen badute. Quebecek ez du sekula hori onartu.

Hori guztia bigarren erreferendumik ez antolatzeko gisan.

Argi eta garbi. Jarduteko aukera guztiak kendu nahi zizkion Quebeci Kanadak. Baina aldi berean erabaki horien eraginez geroz eta quebectar gehiago ziren abertzaletasunari begira. 1995ean egindako bigarren erreferendumean %49,4 lortu zuen baietzak.

1980an baietak %40,44 ukan zuen, 15 urte geroago %49,4. Punpe handia da.

Autogobernatu daitezkeela ohartu ziren quebectarrak. 1980an, uniber- tsitateetarik berriki ateratako diplo- matu freskoak genituen, 1995ean haatik, quebectar frankofono arra- kastatsu andana kausitzen genituen kargu ekonomiko, sozial ala politi- koekin. 1980an dudak baldin bazi- ren, 1995ean ez zen horrelakorik, konfiantza eta estimua sendoturik zuten. Baina beste efektu bat ere badu horrek: erreusitu zutenek

“Egungo gazteak jada independente sentitzen dira. Autonomia indibidualaren alde dabilta borrokan, ez autonomia kolektiboaren alde. Zerbait galdu da bidean”

diote Kanadaren barnean izanki dutela lortu. Horrez gain, gaur egungo gazteak jada independente sentitzen dira. Frantses hezkuntza dute, edozein lanpostutan egon daitezke, azkenean anglofono baten aukera berdina ukan ditzakete. Autonomia indibidualaren alde dabilta borrokan, ez autonomia kolektiboaren alde. Zerbait galdu da bidean.

Frankofonoek jasandako bazterketak gainditzeko burutu Iraultza Lasaia burujabetzaren aldeko iraultza izan zela erran daiteke?

Iraultza Lasaiarekin estatuaren nazionalismoa eraiki zuten, eta Estatuaren eraikitze horrekin zen abertzaletasun sentipena loratu. Estrategia abertzalea zen baina ez baitezpada independentista.

Diozu abertzaletasun sentipena Estatuaren eraikitzearekin garatu zela. Ez ote zen Estaturik 60ko hamarkada aitzin?

Oso ahula zen, oso funtzionario gutxi zen 60ko hamarkada aitzin. Betebehar handiak, hots, irakaskuntza eta osasuna, elizaren kontrolpean ziren.

“Hirugarren erreferenduma egin dadin hiru baldintza behar dira: begitartetsu izatea Quebecera heldu diren guztiekin, neurritzko ikuspuntuak plazaratzea eta duintasun gosea”

Sekulako aldaketak denbora gutxi.

Iraultza Lasaia dela diogu, baina oso aktiboa izan zen eta erabat zangoz gora jarri zuen dena.

“Independentzia” hitza ez zen agertzen erreferendumentako galderetan. Zergatik?

Lehenean burujabetza-elkarte aukera aipatzen zen, bigarrean aldiz burujabetza-partaidetza. Azken finean, quebecarrak ez dira sekula separatistak izan. Zinez arraroa da. Kanadako anglo-esfera gure irudimen sozial eta politikoaren barne dugu, nahiz eta arras harreman gutxi ukan. Jatorri kanadar frantse-sekoak diren quebecar horiek zuten nolazbait Kanada eraiki, gutzia kolonizatuz. Azken finean, haien burua lehen kanadar gisa daukate anitzek. Horregatik zaie zaila eraiki

“Nahi duguna da Lehen Naziokoek [autoktonoen komunitateak] Quebecentzako proiektu politikoan parte hartzea”

duten herri horretaz bereiztea. Iraultza Lasaiaren ondotik, “quebectar” gisa definituko ziren, ordu-ra arteko “kanadar frantsesa” identitatea alde batera utziz, oso zentzu etnikoa zuelako.

Aldaketa hori sentituko da mezu independentistan ere.

Bigarren erreferendumaren garaiko proiektu independentista Quebecoko herritar guztientzat zen; berdin zion hizkuntza, jatorria, tradizioa ala lantokia zein zuen. Oso iraultzailea zen hori garairako. Tentsioak ere eragin zituen Quebecetik kanpo ziren beste kanadar frantsesekin, abandonatze gisa bizitu zutelako aldaketa.

Ingelesa hitz egiten den Ipar Amerika baten erdian, nola konbentzitu etorkin bat frantsesa ikasteko garrantziaz?

Argi da ingelesa mugikortasunaren eta nazioarteko harremanen hizkuntza dela. Baina pentsa dezakegu ere frantsesa lehen hizkuntza duten beste 30 herriez. Ondare kulturala babesteko eta garatzeko garrantzia ere hor da. Espero dugu Quebecera datorrenaren arrazoietan frantses hizkuntz komunitatearen barne sentitzeko nahia ere badela.

Hizkuntza batek biziraun dezake bere nazioa independente izan gabe?

Hizkuntza batek bere instituzioak behar ditu eta instituzio horiek defenditu behar dira. Eguneroko erronka dugu hori. Adibidez, epe mugatu batentzako onartzen ditugun etorkin anitzek nahi lukete frantsesa ikasi, baina ez dugu instituziorik hautu estrategiko hori egiteko. 90eko hamarkada aitzin ongi errezipitzen genituen, baina gaur egun ez da nahiko diru bideratzen

betebehar horri. Komunitateen partetik egiten dira etorkin biltzeak. Adibidez, juduen komunitatea Argentinako juduei begira dago. Juduek gehienetan hebrearra mintzo dute, baina ez baitezpada frantsesa. Uzte horrek kostu izugarriak ukanen ditu epe luzera, jendarte egitura porroskatzen duelako. Etorkinek gurekin eraiki behar dute biharko Quebec.

Mugimendu independentistaren ahultzea begiraten badugu, ez ote dira alderdi independentisten aldetik hutsegiteak izan?

Bai, eta elementu garrantzitsu bat da. Elkarrizketa hau 2013 ala 2014ean egin bagenu, arras ezberdina izango zen errealitatea. Mugimendu sozial aberats batetik atera berri ginen [2012ko ikasle mugimendua], politika beste modu batera egin nahi zela sendi zen. Mugimendu independentista oldar berri batean zen.

Baina...

Quebectar Alderdiak irabazi zituen hauteskundeak. Anitz erabaki hartu zituzten, eta horien artean anitz txar. Horra non Balioen Kartari buruzko eztabaida abian jarri zutela, identitateari buruz. Jendarte egitura arras ahuldu zuen eztabaidak, Quebec nazioaren zatiketa gertatu zen orduan, eta azken urteetako elementu tristeetarikoa dugu. Burujabetzaren gaia hauskor bihurtu zen eta hori interes txiki zikoitz batzuegatik, immigrazioari buruzko diskurtso ezegokia duen Geroa Koalizioaren zelaira sartu nahi izan zuelako Quebectar Alderdiak, boto gehiago biltzeko. Mugimendu independentistaren ahultzearen arduraren parte bat dutela argi da.

Talde independentista guztiak Oui Quebec egituraren baitan batu berri dira.

Eskoziako eta Kataluniako egoeraz inspiraturik, mugimendu abertzalea jendarte zibilaren baitan kokatu nahi dute. Goizegi da jakiteko Oui Quebec egiturak herritarren parte hartzea sustatuko duen.

Autoktonoen komunitateak badira Quebecen. Nola lortu daiteke fran-

“Bere burua lehen kanadartzat du anitzek, horregatik zaie zaila eraiki duten herriaz bereiztea”

tsesen etortzea aitzin ziren populu horiek zapalduko ez dituen Quebec independente bat?

Federalismo multinazionala nozioa erabiltzen dut usu. Funtsean, horretan oinarritzen da hemengo proiektua. Horri begira aitortu behar da Quebectar Alderdia dela autoktonoen aldarrikapenei begira irekiena izan. Zehaztu dezagun ere, autoktonoen hizkuntzak Quebecen direla gehienik irakatsirik.

Dena ez da polit.

Horretara nator. Hori guztia erranez ez dut erran nahi ez dela diskriminaziorik ala arazorik. Lehen Nazio horiekin lan egin behar dugu; elkarlanaren bidez da hobeto ulertzen bestearen errealitatea. Segitu behar ditugu eta haiek ere segitu behar gaituzte. Berdin dio egitasmoak independentistak ala federalistak diren, nahi duguna da Lehen Naziokoek Quebecentzako proiektu politikoan parte hartzea.

Noizko hirugarren erreferenduma?

Bizi naizeno izango da bat seguruenik. Baina gazteriarren esku da, haiek dute erabakiko izango den ala ez. Hirugarrena gerta dadin, gazteriak irekia, pluralista, anitza eta esku zabala izan beharko du. Horri gehitu behar zaizkio hiru baldintza: begitartetsu izatea Quebecera heldu diren guztiekin; neurrizko ikuspuntuak plazaratzea, dena ez delako beltz ala txuri; eta azkenik, duintasun gosea. Dauden instituzioek ez badute nazioaren emantzipazioa ahalbidetzen, orduan berriak sortu beharko dira. Nazioaren duintasuna lanjerrean izanez gero, baliteke gazteriak proiektu politiko bat eramatea eta horrek independentziara eramatea. Konfiantza dut, oharzen naiz indibidualki zein kolektiboki gazteriak emantzipatu nahi duela. ■